

Jaromír Matějka

Etické aspekty tzv. dříve projevených přání pacientů

Posudek rigorózní práce podané na KTF UK 6.1.2009

Rigorózní práci Jaromíra Matějka je třeba považovat za významný příspěvek do diskuse o uvedené problematice. Práce obsáhle shrnuje stav této diskuse v České republice a zejména v Německu a předkládá hodnocení problematiky z etického a právního hlediska. Je zřejmé, že německá diskuse o této otázce je mnohem obsáhlejší než česká, nicméně i do českého prostředí tato problematika proniká se vši naléhavostí a je třeba se jí zabývat, a to z hlediska medicíny, práva a zejména etiky, filosofické i teologické. Předložená práce upozorňuje na nejasnost dané věci i v samotné terminologii užívané v českém jazyce. Podrobný popis situace v Německu, a to z hlediska právního, lékařského i teologického (v dokumentech biskupské konference i Rady evangelických církví), může být pro kompetentní činitele v naší republice významnou inspirací. Je rovněž výzvou pro českou morální teologii, aby se touto problematikou zabývala.

Ke zpracování tématu je třeba vyslovit některé výtky:

Rozložení témat práce je poněkud nevyvážené. Velký prostor je věnován popisu lékařské a právní stránky dané problematiky v naší republice a zejména v Německu a nepřiměřeně malý prostor je věnován etickému hodnocení, i když ono je podle názvu práce jejím hlavním tématem. To by též vyžadovalo, aby autor práce vyjádřil své vlastní mravně zdůvodněné stanovisko k dříve vyjádřeným přáním. Jestliže se autor tak obsáhle zabývá právními texty a etickou problematikou v právu, bylo by na místě vymezit hranici mezi právem a etikou, zejména teologickou.

Rozboru situace v Německu je věnováno 60 stran, analýze českých dokumentů a české situace pouze 13. To jistě odráží stav rozpracovanosti problematiky v těchto dvou zemích, ale přesto musíme tento nepoměr považovat za nepřiměřený. Hlavní těžiště práce je vlastně v rozboru eticko právních dokumentů v Německu. Základní teologické otázky autorovi částečně unikají nebo se o nich jen stručně zmiňuje, zejm. základní otázka, zda je člověk mravně oprávněn rozhodovat o ukončení či neprodužování svého života, tedy zda a v jakém smyslu platí zásada *in dubio pro vita*. O ní se autor několikrát zmiňuje, ale k jejímu hodnocení se nevyjadřuje.

S některými etickými koncepty, např. „mravní autonomie“, autor nakládá, jako by byly v prostředí České republiky a katolické církve všeobecně známé a přijaté, i když tomu tak ve skutečnosti není. Pojmy jako právě třeba „autonomní morálka“ by bylo třeba řádně vysvětlit a ne se pouze odvolávat na literaturu z Německa, kde před i po II. vatikánském koncilu probíhala svobodná teologická diskuse. V českém prostředí přece otevřená diskuse o autonomní morálce nikdy neproběhla.

Jiným obtížným bodem je svoboda svědomí pacienta a lékaře. Je lékař povinen respektovat svobodné rozhodnutí pacienta, když je to v rozporu s jeho vlastním svědomím? Je přípustné, aby do rozhodování lékaře vstupovala nejen jeho lékařská odbornost, nýbrž také jeho světový názor, filosofické a náboženské přesvědčení? Má lékař právo své přesvědčení prosazovat i tehdy, když není schopen je přesvědčivě zdůvodnit racionálně vykazatelnými argumenty? To jsou otázky, které s tématem práce úzce souvisejí, ale na které v ní marně hledáme odpověď.

Autor několikrát odkazuje na budoucí disertační práci, ve které budou zodpovězeny otázky, které jsou zde pouze nadhozeny a více méně ponechány bez odpovědi (např. str. 92-98). To je však neoprávněné. Uvedená budoucí a zatím neexistující práce není předmětem nynějšího hodnocení a je nutno konstatovat, že uvedené otázky jsou skutečně pouze nadhozeny a ponechány bez odpovědi, ačkoliv jsou pro téma přítomné práce zásadní.

Práci de facto schází závěr. Kapitola s tímto názvem pouze popisuje, co bylo v dřívějších kapitolách napsáno, avšak postrádáme v ní autorovo hodnotící stanovisko, zejm. zda „dříve projevená přání pacientů“ jako způsob rozhodování o terminální fázi vlastního života jsou mravně přijatelná či dokonce žádoucí nebo nikoliv. Má se naše republika vydat cestou, po které už delší dobu jde Německo? Má na tuto problematiku autor práce vlastní ujasněný a zdůvodněný názor?

Vadou na kráse práce jsou četné písařské nedostatky, přebývající písmena či slova zřejmě zbylá po úpravách textu.

Přes uvedené nedostatky práci doporučuji k obhajobě, při které by autor měl mj. dát odpověď na otázky obsažené v tomto posudku.

19.4.2009



PhDr. Libor Ovečka, Th.D.